

Eşşek 2 Bölüm

– Sami Biber · 06 Mart 2025

EŞŞEK OĞLU EŞŞEKLER

Osmanlı Devletinde ilk mizah gazetesi 1852 Yılında Hosvep Vartan Paşa tarafından çıkartılan " Boşboğaz Bir Adem " Olmuştur. Bu dergi Ermeni alfabesiyle Türkçe olarak yayınlanmıştır.

Bir dakika...Neden mizah dergisi değil de mizah gazetesi diyorum?

Mizah gazetesi diyorum zira bu gazeteler (içlerinde dergi olanlar da var) genelde günlük havadisleri veren ama bunları mizahi bir üslupla veren gazetelerdir de ondan. Ayrıca söylemeye hacet yok Osmanlı Devleti yönetim kadrosuna (Padişah başta olmak üzere) muhaliftirler.

Mizah dergi ya da gazetelerinin en önemli özelliklerinden biri de genellikle ülkedeki azınlıklar tarafından çıkarılmış olmasıdır.

Hosveb Vartan Paşa'nın "Boşboğaz Bir Adem" adlı gazetesinden sonra 1868 Yılında Ali Reşat ve Filip Efendi'nin çıkardıkları Terakki Gazetesinin ilavesi olarak çıkartılan " Letaif-i Âsâr " ikinci mizah gazetesidir.

Ancak bu ilk iki mizah gazetesi sürekli olamamıştır.

Osmanlı Devletindeki ilk düzenli ve sürekli mizah dergisi 1870 Yılı sonlarında Teodor Kasap tarafından çıkarılan Diyojen adlı mizah gazetesi olmuştur.

Ermenice, Rumca ve Fransızca olarak yayınlanan Diyojen, daha sonra Türkçe olarak da yayınlanmıştır.

1870-1877 Yılları arasında 20 civarında mizah gazetesi yayınlanmıştır. Bu gazetelerin başlıcaları ve kurucuları da şunlardır:

*Teodor Kasap tarafından çıkarılan diğer mizah gazeteleri: Hayal (1871), Çingiraklı Tatar (1872),

*Zaharya Beykozluyan tarafından çıkarılan Latife (1871),

*Antüvan Efendi'nin çıkardığı Kamer,

*Medeniyet gazetesinin ilavesi Şariver-i Medeniyet,

*Mihaliki Efendi'nin çıkardığı Şafak (1874),

*Basiretçi Ali Efendi'nin çıkardığı Kahkaha,

*Tevfik Bey'in çıkardığı Geveze (1875), Meddah (1875),

*Mehmet Tevfik Bey tarafından çıkarılan Çaylak (1876)

Görüldüğü gibi azınlık vatandaşlarımız mizah gazetesi çıkarma konusunda çok daha iştahlı ve istekli olmuşlardır.

Ancak 1877'de Osmanlı Parlamentosu(Meclis-i Mebusan) , mizah dergisi ve gazetesi çıkartmayı yasaklamıştır çünkü mizah adı altında mebuslara, hatta padişaha(Özellikle padişaha) ağır eleştiriler ve hakaretler söz konusudur bu dergi ve gazetelerde. Ancak bu mizah gazete ve dergilerinin yayınlanmasını yasaklamak Meclis-i Mebusanın kararı olmasına rağmen kabak II. Abdülhamit'in başında patlamış ve o gün bu gündür Padişah II. Abdülhamit sansürcü olarak tatnıtılmıştır hep.

Evet, parlamento, mizah dergi ve gazetelerinin yayınlanmasına yasak getirince bu sefer de pek çok dergi ve gazete yurt dışında basılıp Türkiye'ye gizli yollardan sokulmaya başlandı.

Bu gazete ve dergilerin başlıcaları şunlardı:

*Dolap (Falkestone-İngiltere-1900)

*Hayal (Londra- İngiltere-1895)

*Beberuhi (Cenevre- İsviçre-1898),

*Tokmak (Cenevre-İsviçre- 1901)

*Pinti (Kahire-Mısır- 1889)

Bu mizah (!) gazetelerinden sadece biri olan Beberuhi'de yayınlanan 1 No'lu resimdeki karikatür sanırım herkese bu eşşek oğlu eşşeklerin mizahtan ve basın özgürlüğünden ne anladıkları hakkında bir fikir verir.

Şekil 1- Sultan II. Abdülhamit'in burnunu kesiyorlar.

Şekil 2- Sultanın burnu kesilince eşşeğe dönüşüyor.

Ve Sultan değil, Osmanlı parlamentosu böyle bir şerefsizliğe izin vermediği, böyle bir alçaklığı basın ve yayın özgürlüğü ile bağdaştırmadığı için Padişah II. Abdülhamit, sansürcü, müstebit ve Kızıl Sultan ha?

1908'de Meşrutiyet ikinci kez ilan edilir edilmez - daha önce de yazdığım gibi- ülkede bir anda mısır patlatması gibi pıtır pıtır mizah dergileri yayınlanmaya başladı. Bu dergi ve gazetelerin başlıcaları şunlardı :Cadaloz, Eşek, Gıdık, Guguk, Hacivat, Kahkaha, Karikatür, Şaka, Şair Nedim, Püsküllü Bela, Kalem, Curcuna, Çoşkun Kalender, Davul, Kel Hasan, Laklak, Cingöz, Hokkabaz, Geveze, Dalkavuk, Koca Nasreddin, Falaka...

Evet, bir anda mizah dergi ve gazete sayısı bir hayli artmıştı çünkü artık hürriyet gelmişti. Pardon... Bu Hürriyet, Padişah II. Abdülhamit'e serbestçe hakaret etme hürriyeti idi ve 2 No'lu resimde bu hürriyeti en tadını çıkararak kullananlardan Kalem Dergisi Edirne'yi tepsi içinde Bulgar Kralına sunan II: Abdülhamit'in karikatürünü yayınlıyordu. Oysa Edirne 1912 Yılında yani II.Abdülhamit tahttan indirildikten üç Yıl sonra Balkan Savaşları sonunda elimizden çıkmıştır. [Karikatürde Bulgar kralının önündeki tabakta Rumeli, II. Abdülhamit'in krala sunduğu tabakta ise Edirne yazmaktadır. Resmin altında ise II. Abdülhamit Bulgar kralına soruyor: "Size sunduğun bu pastadan da yer misiniz?" Bulgar Kralı cevap veriyor: " Teşekkür ederim. Henüz yediklerimi sindiremedim.")

Ama fark etmiyordu.

Cumhuriyetin getirdiği basın ve yayın özgürlüğünü sonuna kadar kullanan Büyük Gazete, 10 Şubat 1927'de II. Abdülhamit düşmanlığına hız kesmeden devam ediyordu 3. Resimde gördüğünüz gibi II.

Abdülhamit'i 31 Mart Olayının müsebbibi eli kanlı bir katil olarak karikatürize ediyordu. Oysa II. Abdülhamit tahttan indirileli yirmi yedi sene, hayata gözlerini yumalı dokuz sene geçmişti.

Ama fark etmiyordu.

Bu eşek oğlu eşekler seneler önce ecnebi basının (özellikle Fransızların) Kullandığı dilin aynısını kullanmak mecburiyetindeydiler. Aynen 4. Resimde olduğu gibi...

Evet, bu bölümde eşek oğlu eşekleri tanıdık. Gelecek bölümde de eşekleri tanıyalım.

Yok yok bu şahıslara kızdığım için eşek demiyorum. Onlar bizzat kendilerine eşek diyorlar. Yani eşek olduklarının farkındalar.